

GĘSI (63) ai

sg m N gęsi (17). ◊ G gęsi(e)go (3). ◊ A gęsi (1). ◊ I gęsi(e)m (1). ◊ L gęsim (1). ◊ f N gęsią (3), gęsi(a) (2). ◊ G gęsi(e)j (2). ◊ I gęsią (1). ◊ n N gęsi(e) (7). ◊ G gęsiégo (10); -égo (1), -(e)go (9). ◊ A gęsié (2); -é (1), -(e) (1). ◊ I gęsim *SienLek* (6), gęsi(e)m *FalZioł* (3). ◊ pl N subst gęsi(e) (2). ◊ I f gęsi(e)mi (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Przymiotnik od „gęś”; *anserinus Mącz, Calep, Cn* (54) : *Anserinus calamus. eyn genzfeder Gęfye pyuro. Anserinum liquamen Genfeschmaltz Gęfye schmaltz. Murm* 83, 83; Ziarnka śkoczka mniefyżego śtłuczone z lebiodka y z gęsiem śadłem/ tym dziecięciu brzuch śtwardziały okładać *FalZioł* I 62d; Theż gęfie śajno przetłoczyć przez chufę á s śokiem tego ziela oczukhrowawśy dać pié poranu *FalZioł* I 79b; Mięśo Gęfie ku śthrawieniu trudne iefł. *FalZioł* IV 18c; Gęfie też iaycza rychło obrzydńá z vft dłuĝo śmierdzą *FalZioł* IV 20a, I 19c, IV 5b, 18c, V 24, 88v, 96v, 116; W tey rzece Nilus/ rodzą śie Kokodrilli iádowići śmocy z iáiá/ ktore będzie ták wielkie iáko gęfie. *BielKron* 270, 24; *Adeps anserinus, Gęśi śmalc. Mącz* 3c, 11a [2 r.], 55c, 338a; ábowiem tákich pań/ mocz gęfty bywa/ á odefpódź fye śadzi iákoby gęśi mech *SienLek* 112v; nápal też zołtków iáiowych/ piérza gęśiégo *SienLek* 166, 73v, 76v, 108, 115v, 118 (11); *Calep* 73b.

W charakterystycznych połączeniach: *gęsi(e) (-a) jajca, śajno, mech* (2), *mięśo, nogą, pierze, pioro, sadło* (20), *s(z)malc* (6), *śtustość* (5).

Wyrażenia: »gęsi chlew« = *chenoboseion Murm, Mymer*¹, *BartBydĝ; chenotrophium Mącz* [szyk 5 : 1] (6): *Murm* 83, 134; *Mymer*¹ 30; *Chenoboscion, locus, ubi anseres et aucae aluntur, koczyecz vel chlyew gąszy BartBydĝ* 21; *Mącz* 51c; iż gdy śię w ktorym zámnoży to bezecne wśzeteczeńśtwo/ iefli w duchownym álbo młódzieńńkim śtanie/ to iuż mi wierz/ że tám rząđ v tákiego w domu káźdego/ iáko w gęśim chlewie *WerKaz* 299.

»kociec gęsi« = *chenoboseion Mnrm, BartBydĝ, Calep* [szyk 2 : 1] (3) : *Murm* 83; *BartBydĝ* 27; *Chenoboscion - Koczyecz gęfzy, śadz. Calep* 188b.

»gęśie pastwisko« (1): *Chenoboscium, Gęfie páftwisko. Mącz* 51c.

Szeregi: »gęsi, (i (też)) kaczy« [szyk 8 : 2] (10): Z tłuśtościami/ kokofzemi/ kacźemi/ gęfiemi/ á tymi rzeczami mazać dymiona *FalZioł* V 19b, V 19d, 25, 98v, 103 [2 r.], 109; Lábęćie śadło lice czyśći y zmárfki rośćiąga: á tákież gęśie y kácze/ nieda fye licu káźić *SienLek* 80, 113v, 122.

»kokoszy, (albo, i) gęsi« [szyk 3 : 2] (5): *FalZioł* V 19d, 103; Weźmi śadła kokofzego/ y gęśiégo *SienLek* 117v, 96v, 117. [Ponadto przy innym szeregu 1r.].

2. Zestawienia w funkcji nazw botanicznych (6) :

[»gęsi groch« = *Vicia Cracca L. et sp. aff. (Rost:orobus): Gęśigroch/ Orobus, Eruum Genfzwicken Erwen SienHerb* I4#.]

»gęsi języczek, język« = *Cichorium Intybus L. (Rost: cicorea, podroźnik); cykoria, podroźnik; endivia Mymer*¹, *Mącz; cichorea, chichoreum herba Mącz* [szyk 2 : 1] (2 : 1): *Endivia. Genfetzung. Gęśi ięzyk. Mymer*¹ 18; *Cichorea, et Chichoreum herba, Cikorea niektórzi zowa/ yezyczek gęśy/ Podroźnik włafniey. Mącz* 52d; *Seris vulgo Endivia, Endiwiá álbo gęśi yezyczek/ herba est. Mącz* 386c.

»gęsia noga« = *Chenopodium rubrum* L. (Rost : gęsie nóżki) (1): Chenopus – Gęsią noga. *Calep* 188b.

»gęsi polej« = *Teucrium Scordium* L. (Rost); *numularia, scordium* *Calep* (2): Numularia – Pieniężnik, gęsi polei. *Calep* 709a, 956a.

[»gęsie ziele« = *Potentilla anserina* L. (Rost: *argentina, srebrnik*): POTENTILLA, TANAcetum *agreſte, Argentina, Anſerina, Srébrnik, Gęsie źiele. TO źiele zową od gęsi/ iż gęsi barzo rády ie iedzą* *UrządowHerb* 253 (Linde).]

3. Zestawienie w funkcji imienia własnego: »Gęsia karczma« (1) : Przed Gdańkiem Gęsia karczmá ná oſtátku/ Ktorą iuż łobie miey miáſto przydátku *KlonFlis* Hv.

4. W funkcji rzeczownika: nazwa tańca, inaczej „chodzony” lub „polski” (2) : Pomoże gonionego/ y Gęſiego tańcá/ Wygra czáſem ná głowę/ łkoczzonego ſzańcá.,*BielSat* D2 [*idem*] *BielRozm* 26.

Synonimy. 2. »gęsi groch«: »ptasza wyka«; »gęsi języczek«: *cykorea, endywija, mlecz, nawrot, podroźnik*; »gęsi polej«: *pieniężnik*; »gęsie ziele«: *srebrnik*.

Cf GĘSIBOJ

AL